

Ur "Kvinnor i västvärlden från renässans till nutid" av Ida Blom, Sölvi Sogner och Bente Rosenbeck. Detta utdrag har **Bente Rosenbeck** skrivit och är en sammanfattning av kapitel 22 med rubriken "**Förändringar i arbetet**".

Bättre eller sämre?

Ledde den industriella utvecklingen till en förbättring eller till en försämring av människors sociala villkor, av kvinnors villkor? Det är en omdiskuterad fråga. Industrialiseringen skapade stora övergångsproblem, men fick på längre sikt positiva konsekvenser och bidrog till att stora befolkningsgrupper slapp svälta. I ett samhälle där merparten av befolkningen lever av jordbruk finns risken för svält och fattigdom alltid med i bilden. Industrialiseringen skapade ett överskott, och även om arbetarna inte fick sin rättmätiga del av fabrikkssystemets vinster fick de genom fabriker trots allt högre löner, bättre kost, kläder och en generellt högre levnadsstandard. Men det var inte förrän mot slutet av 1800-talet som fattigdomen bland arbetarna började minska och folk äntligen slapp oroa sig för svält och nöd. Praktiskt taget varenda arbetarfamilj hade under någon livstas hemsökt av fattigdom, i synnerhet under ålderdomen eller innan barnen kunde börja arbeta.

Kvinnors livsvillkor förbättrades i många avseenden. Barnsängsdödligheten försvann, spädbarnen överlevde, flickor och kvinnor fick oftare än förr sin del av maten – och överlevde. Ensamstående kvinnor kunde klara sig utanför familjen och försörja sig själva, och även livet som ensamstående mor blev möjligt, trots allt. Det blev möjligt att kontrollera barnafödandet, färre barn förbättrade inte bara familjens livsvillkor som helhet utan också kvinnors hälsa. Kvinnor kunde slippa många fysiska lidanden, något som var en förutsättning för jämställdhet.

Samtidigt omdefinierades och moderniserades arbetsfördelningen mellan könen. Giftnors möjligheter att utföra produktivt arbete i hemmet minskade parallellt med att jordbruket kapitaliserades och den industriella revolutionen genomfördes. Där äkta makar tidigare varit arbetskamrater inom jordbruk, handel och hemindustri, blev kvinnor nu marginaliserade i produktionen. Om de inte blev lönearbetare utanför hemmet upphörde de att bidra direkt till familjens försörjning och blev ekonomiskt beroende.

En av industrialiseringens frigörande sidor var att den gav många kvinnor möjlighet till större självbestämmande, men samtidigt blev familjen

mer isolerad och privatiserad. I familjen skulle arbetskraften reproduceras, men det skapades bara bruksvärden, inte byttsvärden, inom familjen, och arbetet var inte betalt. Samtidigt fick kvinnor tillträde till många yrken och utbildningar, och med tiden fick de även ökade politiska rättigheter. Men det uppstod en skillnad mellan gifna och ogifna kvinnor. Gifna kvinnor blev jämställda i äktenskapet, men på grund av avståndet mellan hem och arbetsplats förlorade hemarbetet sin betydelse. Uppgifterna i samhället delades in i betalt och obetalt arbete. Det innebar ett osynliggörande av mycket av det arbete kvinnor utförde innanför hemmets fyra väggar.

Även arbetsmarknaden blev starkt könsuppdelad. Det framgick tydligt av förbuden mot kvinnoarbete och kraven på speciella regler till skydd för kvinnor, något som direkt och indirekt begränsade kvinnors möjligheter till arbete utanför hemmet, samtidigt som kampen för familjelön byggde på att kvinnorna tog sig an arbetet i hemmet.

Många kvinnor ville ha det så och betraktade också hemmet som sin huvuduppgift. Men det gjorde det svårt för de kvinnor som ville något annat, eller var tvungna att försörja sig själva.

Samtidigt som jämställdheten formellt blev ett faktum förstärktes kvinnors personliga och ekonomiska beroende av män. Kvinnor och män behöll sina specifika sfärer och det framställdes som en naturlig följd av de biologiska könsskillnaderna. Befolkningsrevolutionen och de många grundläggande och radikala förändringar som industrialiseringen och urbaniseringen förde med sig, utgjorde bakgrunden till att kvinnor efter 1870 började formulera nya politiska krav.